

2008/07

Nạn kỳ thị và Những Người Được Phục Vụ và Trợ Giúp về Sức Khỏe Tâm Thần.

VẤN ĐỀ KỶ THỊ NHỮNG NGƯỜI DÙNG DỊCH VỤ VỀ SỨC KHOẺ TÂM THẦN

Mục đích của tờ thông tin này là để giúp bạn nếu bạn có hoặc đang được những phục vụ và trợ giúp về sức khỏe tâm thần của bác sĩ gia đình, y tá, bác sĩ tâm thần, bác sĩ tâm lý, hoặc người hành nghề tương tự. Nó cũng hữu dụng cho bạn nếu:

- Bạn bị yêu cầu rời khỏi nhà hàng hoặc cửa hàng thương mại vì có những hành vi gây ra bởi bệnh tâm thần.
- Bạn không được nhận làm việc vì từng bị bệnh tâm thần trước đó, hoặc người chủ không cho thăng chức vì bị bệnh tâm thần trước đó.
- Bạn bị xách nhiễu bởi đồng nghiệp ở chỗ làm vì bị khuyết tật tâm thần.
- Chủ nhà không cho bạn mượn nhà vì bạn từng bị bệnh tâm thần trước đó.
- Chánh phủ - gồm chánh phủ liên bang, tiểu bang hoặc thành phố bạn đang sống đối xử với bạn bất công vì bạn bị khuyết tật tâm thần.
- Một đạo luật hoặc quy chế chánh phủ đặt ra bất công cho bạn vì bạn bị khuyết tật tâm thần.
- Bạn bị đối xử bất công vì vài người nào đó nghĩ là bạn từng có bệnh tâm thần mặc dù bạn không có hoặc là bạn hiện nay đã không có triệu chứng; hoặc
- Bất kỳ những trường hợp tương tự.

Điều quan trọng bạn nên biết là bị một chứng bệnh tâm thần tức là bị một khuyết tật, và bạn có những quyền lợi ngang hàng với những người bị những khuyết tật khác.

Không ai được kỳ thị hoặc xách nhiễu bạn vì bạn bị những bệnh tâm thần.

Không ai được kỳ thị hoặc xách nhiễu bạn vì bạn đang hoặc trước đó là bệnh nhân trong dưỡng đường trị bệnh tâm thần hoặc trong nhà thương.

Hầu hết những thông tin này hữu ích cho những người sống trong tiểu bang Ontario.

THẾ NÀO LÀ KỶ THỊ?

Tờ thông tin này nói về nhân quyền của bạn. Biết được quyền của mình sẽ giúp cho bạn tự bảo vệ mình và những người khác tránh bị kỳ thị và xách nhiễu.

Bị kỳ thị có nghĩa là bạn bị đối xử một cách bất công hoặc khác biệt vì chủng tộc, phái tính, tình trạng gia đình, nơi xuất xứ, tuổi tác hoặc khuyết tật chẳng hạn. Khi một ai đối xử với bạn một cách bất công, hoặc nếu họ không cho bạn cơ hội giống như những người khác vì bạn bị khuyết tật hoặc vì khác chủng tộc chẳng hạn, tức là bạn bị kỳ thị. Thí dụ, nếu như chủ của bạn sa thải bạn vì khác chủng tộc hoặc vì khuyết tật, chủ của bạn kỳ thị bạn.

Xách nhiễu cũng là một hình thức kỳ thị. Xách nhiễu gồm những hành động, lời bình phẩm hoặc sỉ nhục làm hạ thấp hoặc làm tổn thương bạn. Những lời bình phẩm này có thể căn cứ vào chủng tộc, phái tính, công dân, tôn giáo, khuyết tật hoặc những điều quan trọng khác về gốc gác của bạn. Xách nhiễu cũng xảy ra khi người nào đó nói những lời mà họ biết là không hay và những lời này làm bạn khó chịu. Những thí dụ của sự xách nhiễu là khi một người nào đó:

- có những lời phỉ báng hoặc diễu cợt về những sắc dân khác;
- sỉ nhục bạn vì bạn bị bệnh tâm thần;
- trưng những hí họa hoặc hình ảnh nhằm hạ bệ phần tử của một sắc dân hoặc một tôn giáo,
- bêu rếu bạn vì bạn khác chủng tộc, màu da, hoặc vì khuyết tật.

ĐẠO LUẬT NHÂN QUYỀN Ở TIỂU BANG ONTARIO (ONTARIO HUMAN RIGHTS CODE)

Đạo luật *Nhân Quyền Ontario* là luật của tiểu bang. Luật qui định rằng mọi người ở Ontario có bình quyền và cơ hội ngang nhau mà không bị kỳ thị. Mục đích của *Đạo Luật* là nhằm bảo vệ cho bạn tránh được sự kỳ thị và xách nhiễu vì khác chủng tộc, màu da, phái tính, khuyết tật, tuổi tác. “Khuyết tật” gồm bệnh tâm thần và đa số những người được chữa trị và trợ giúp về sức khỏe tâm thần.

Bạn có quyền miễn nhiệm không bị kỳ thị và xách nhiễu trong tiệm, nhà hàng, giao thông, nhà thương, trường học, bảo hiểm, nhà chính phủ, khổ ước, việc làm, và thành viên công đoàn. Thí dụ,

- Nhân viên bị khuyết tật có cơ hội và quyền lợi ngang hàng với những nhân viên bình thường. Đôi khi nhân viên bị khuyết tật cần chủ nhân sửa đổi nơi làm việc để giúp họ hoàn thành công việc.
- Khách hàng bị khuyết tật cũng có quyền được đối xử bình đẳng và có lối ra vào dễ dàng nơi nhà hàng, tiệm, khách sạn, rạp hát, chung cư, giao thông, và những nơi công cộng khác. Trường học cũng phải bảo đảm có lối ra vào dễ dàng cho học sinh bị khuyết tật.
- Chủ nhà không được từ chối cho bạn mượn nhà căn cứ vào chủng tộc, phái tính, tuổi tác, sắc da, khuyết tật của bạn và những điều tương tự. Bạn có thể điện thoại cho Centre for Equality Rights in Accommodation (416-944-0087) để biết thêm chi tiết.

Nếu bạn có những thắc mắc về bất kỳ một quyền lợi và trách nhiệm của bạn trong bản Đạo Luật, bạn có thể liên lạc với ARCH để được tư vấn pháp lý, và được tham khảo miễn phí.

Nếu bạn cảm thấy một người nào đó chẳng hạn như người chủ, chủ nhà, hoặc nhân viên phục vụ đối xử với bạn khác biệt và bất công vì bạn bị bệnh tâm thần, bạn có thể đệ đơn lên Ủy Ban Nhân Quyền (Human Rights Tribunal) ở Ontario. Thường đơn phải gửi cho Tribunal trong vòng một năm kể từ ngày bạn bị đối xử bất công, nhưng bạn cũng có thể gửi đơn sau quá một năm.

Để biết thêm thông tin và chi tiết cách đệ đơn về vấn đề nhân quyền, xin liên lạc Tribunal:

Human Rights Tribunal of Ontario
655 Bay Street, 14th Floor
Toronto, ON M7A 2A3

Điện thoại địa phương: (416) 326-1312
Điện thoại miễn phí: 1-866-598-0322
TTY (địa phương): (416) 326-2027
TTY (miễn phí): 1-866-607-1240
Mạng điểm: www.hrto.ca

Trung Tâm Pháp Trợ về Nhân Quyền (The Human Rights Legal Support Centre) cung cấp tư vấn pháp lý, giúp đỡ điền đơn, và đại diện sau khi nộp đơn. Muốn biết thêm về những phục vụ của trung tâm, xin liên lạc Human Rights Legal Support Centre:

Human Rights Legal Support Centre
400 University Avenue, 7th Floor
Toronto, ON

Điện thoại địa phương: (416) 314-6266
Điện thoại miễn phí: 1-866-625-5179
TTY: (416) 314-6651
TTY (miễn phí): 1-866-612-8627
Mạng điểm: www.hrlsc.on.ca

ĐẠO LUẬT NHÂN QUYỀN CANADA (CANADIAN HUMAN RIGHT ACT)

Đạo Luật Nhân Quyền Canada (Canadian Human Rights Act) là ngăn chặn sự kỳ thị của công chức làm việc cho chính phủ liên bang hoặc nhân viên phục vụ làm cho ngân hàng, hãng hàng không, TV, đài phát thanh, hãng điện thoại, công ty xe lửa và hầm mỏ.

Công chức chính phủ liên bang hoặc nhân viên phục vụ phạm pháp khi họ kỳ thị hoặc tách biệt bạn vì chủng tộc, màu da, phái tính, tuổi tác, khuyết tật của bạn và những điều tương tự. “Khuyết tật” gồm bệnh tâm thần và những người nhận phục vụ và trợ giúp về sức khỏe tâm thần.

Bạn có thể gửi đơn kiện về vi phạm nhân quyền với Ủy Ban Nhân Quyền Canada (Canadian Human Rights Commission) trong vòng một năm. Đệ đơn với Ủy Ban bằng điện thoại, fax hoặc thư.

Canadian Human Rights Commission
344 Slater Street, 8th Floor
Ottawa, Ontario K1A 1E1

Điện thoại: (613) 995-1151
Điện thoại (miễn phí): 1-888-214-1090
TTY: 1-888-643-3304
Fax: (613) 996-9661
Mạng điểm: <http://www.chrc-ccdp.ca/>

Bạn chỉ đệ đơn với Ủy Ban Nhân Quyền Canada (Canadian Human Rights Commission) khi kiện công chức chánh phủ liên bang hoặc nhân viên phục vụ mà thôi. Nếu bạn kiện tiệm, nhà hàng, khách sạn, bệnh viện, nhân viên y tế, trường học, đại học; bạn nên gửi đơn cho ủy ban nhân quyền của tiểu bang. Những lãnh vực này sẽ nằm trong sự kiểm soát của luật nhân quyền tiểu bang.

BẢN HIẾN CHƯƠNG VỀ QUYỀN VÀ TỰ DO (CHARTER OF RIGHTS AND FREEDOMS)

Bạn có những quyền hạn, những quyền này được bảo vệ bởi Hiến Chương về Quyền Hạn và Tự Do (*Charter of Rights and Freedoms*). *Bản Hiến Chương* là một phần trong hiến pháp, là “luật pháp tối thượng” của Canada. *Bản Hiến Chương* bảo vệ người dân tránh sự kỳ thị bởi luật lệ và hành động của chánh phủ. Bản Hiến Chương ban cho người dân quyền lợi như nhau và sự bảo vệ bởi pháp luật như nhau để họ không bị kỳ thị vì chủng tộc, tuổi tác, phái tính, khuyết tật của bạn và những điều khác. “Khuyết tật” gồm cả những vấn đề sức khỏe tâm thần.

Chánh quyền tiểu bang phải căn cứ vào bản Hiến Chương để thảo luật. Tòa án dựa vào Hiến Chương để phân xử. Nếu một đạo luật hoặc một hành vi của chính phủ vi phạm Hiến Chương, người dân có thể yêu cầu tòa án hủy bỏ những đạo luật này.

Bản Hiến Chương chỉ áp dụng cho những đạo luật và hành động của chánh phủ. Nếu một cơ sở thương mại tư kỳ thị bạn, bạn nên gọi ủy ban nhân quyền của tiểu bang.

Để chứng minh là bạn bị kỳ thị, bạn phải cho thấy là:

- Bạn bị đối xử khác hơn những người khác.
- Sự đối xử khác biệt vì chủng tộc, tôn giáo, phái tính, tuổi tác, khuyết tật và những điều tương tự gây ra
- Sự đối xử khác biệt này làm cho người bị đối xử không đáng được tôn trọng ngang hàng với những người khác.

Nếu như bạn không thể chứng minh được là bạn bị kỳ thị, luật pháp vẫn có hiệu lực theo như *Hiến Chương* nếu như sự đối xử “hợp lý và có thể chấp nhận trong một xã hội tự do và dân chủ.”

Nếu như bạn nghĩ là một đạo luật hoặc chính phủ không tôn trọng quyền lợi viết trong *Hiến Chương* của bạn, bạn có thể kiện chính phủ. Đây là điều trọng đại. Trước khi đưa ra tòa, điều quan trọng là bạn nên nghĩ đến những điều lợi và hậu quả có thể xảy ra. Chẳng hạn, phí tổn luật sư rất mắc. Thời gian cũng có thể kéo dài rất lâu. Bạn có thể kiện chung với

những người có cùng quan điểm. Có nhiều tổ chức khác nhau tham dự vào việc thách thức Bản Hiến Chương, một trong những tổ chức này là ARCH-Trung Tâm Pháp Trợ về Khuyết Tật.

NHỮNG SỰ BẢO VỆ KHÁC

Một vài nơi làm việc có **quy chế chống sự kỳ thị**. Nếu bạn vào công đoàn, bạn có thể liên lạc với người Công Đoàn Trưởng để biết thêm chi tiết. Vài bệnh viện có quy chế về sự kỳ thị. Bạn nên hỏi những người đại diện bệnh nhân hoặc nhân viên khu điều trị những thông tin về qui luật trong bệnh viện đó.

Bạn cũng có thể tham vấn **văn phòng pháp trợ cộng đồng** về vấn đề nhân quyền. Những văn phòng pháp trợ cộng đồng này phục vụ cho những người có lợi tức thấp và cho nhóm trong cộng đồng. Xin gọi số 416-979-1446 để biết địa điểm văn phòng pháp trợ cộng đồng nào gần bạn nhất. Community Legal Aid Services Program (CLASP) ở trường đại học York cũng có phục vụ cho những người bị bệnh tâm thần. Bạn có thể gọi họ ở số 416-736-5029.

Điều quan trọng là bạn nên nói chuyện với luật sư trước khi muốn kiện tụng. Sự kiện có thể có hạn định về thời gian, có nghĩa là bạn phải bắt đầu việc kiện ngay sau khi bạn bị kỳ thị. Nếu bạn muốn mượn một luật sư ở Ontario, bạn có thể gọi Văn Phòng Giới Thiệu Luật Sư (**The Lawyer Referral Service**) điều hành bởi Hội Luật Gia Upper Canada. The Lawyer Referral Service sẽ cho tên luật sư chuyên về lãnh vực kỳ thị và nhân quyền, và bạn được nửa tiếng đồng hồ tham vấn miễn phí. Số điện thoại của văn phòng là 1-800-268-8326 hoặc 416-947-3330.

NHỮNG ĐIỀU VỀ ARCH

Trung Tâm Pháp Trợ về Khuyết Tật ARCH (ARCH Disability Law Centre) là văn phòng pháp lý chuyên về bảo vệ và phát huy bình quyền cho những người bị khuyết tật, gồm cả những người bị bệnh tâm thần.

ARCH cung cấp những thông tin luật pháp căn bản, bảo mật, và miễn phí cho những người bị khuyết tật, gồm những thông tin về kỳ thị. ARCH cung cấp phục vụ này qua đường điện thoại. Nếu vì khuyết tật, bạn không thể nói qua điện thoại, chúng tôi sẽ tìm phương pháp truyền thông với bạn bằng phương tiện khác theo nhu cầu của bạn.

425 Bloor Street East, Suite 110
Toronto, Ontario, M4W 3R5
Đ/T 416-482-8255
Miễn phí 1-866-482-2724
TTY 416-482-1254
Miễn phí 1-866-482-2728
Fax 416-482-2981
Miễn phí 1-866-881-2723
www.archdisabilitylaw.ca